

МІСЦЕ ІННОВАЦІЙНОГО БАНКУ В РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

ТОВ „ВЕЛЛФІН”,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Анотація: У статті обґрунтовані необхідність створення та основні засади діяльності Українського банку інноваційного розвитку

Ключові слова: інноваційна діяльність; інноваційна модель розвитку; інноваційний процес; банки реконструкції та розвитку; інноваційний банк; національна ідея

Abstract: The article substantiates the necessity to create and the basis principles for the activities of the Ukrainian Bank for Innovative Development.

Keywords: innovative activity; innovative development model; innovative process; reconstruction and development bank; innovative bank; national idea

Коли розпадався Радянський Союз, багато хто вважав, що Україна стане найуспішнішою серед країн, що утворювалися на теренах радянської імперії. Адже Україна входить до числа країн з найбільшими запасами корисних копалин на душу населення, має досить родючі чорноземи, сприятливий клімат, вигідне територіально-географічне розташування, працелюбний народ. Але, на жаль, за роки своєї державної незалежності під впливом різних внутрішніх і зовнішніх чинників Україна втратила навіть ті позиції серед країн світу, на яких вона була, і опинилась за різними міжнародними рейтингами переважно на недостойних для себе місцях. Більш того, перед початком українсько-російської війни наша країна опинилась в п'ятірці країн, які не досягли рівня обсягів ВВП 1990 р., тоді як весь світ за цей час пішов далеко вперед. Рівень життя наших громадян став одним із найнижчих у Європі і не тільки, багато з них змушені шукати кращого життя в інших країнах. Це підриває авторитет України серед країн світу та часто викликає зневажливе ставлення інших народів до українців як бідної нації. І тільки стійкість українців у боротьбі з Московією викликала захоплення ними в інших країнах, багато з яких почали надавати фінансову і матеріальну допомогу Україні для боротьби з агресором, підтримання більш-менш благополучного рівня життя населення та відбудови зруйнованої війною.

За становища, в якому Україна опинилась, вона повинна зробити доленосний вибір: або стрімко увійти до кола країн, які є авангардом сучасної людської цивілізації, або бути приреченою на безнадійне відставання від них і ніяких перспектив не мати. Тому Україні потрібна така неординарна стратегія розвитку інтелектуального потенціалу, наукової та освітянської сфер, котра призвела б до швидкого зростання усіх інших видів нашого потенціалу (передусім виробничого) та їх ефективного використання. Її потрібно не тільки розробити, але й швидко і цілеспрямовано реалізувати, щоб зуміти заскочити до того потяга, який з шаленою швидкістю мчить мимо нас.

Очевидно зусиллями влади, науковців, дипломатів, політиків, всієї української еліти терміново потрібно вжити кардинальних заходів, щоб позбавитися зазначеної вище репутації. На наше переконання, насамперед потрібно чітко проголосити нову національну ідею. Адже продовж століть національною ідеєю нашого народу були необхідність побороти своїх ворогів, звільнитись від чужоземного гніту, досягти соборності власних земель, вибороти державну самостійність і незалежність. В основному всього цього наш народ добився і тепер змушений ці досягнення захищати в кровавих битвах з московською ордою.

На наше переконання, стратегічною національною ідеєю України, над реалізацією якої нашому суспільству прийдеться працювати у майбутньому, повинно бути на початковому етапі швидке приближення до рівня країн ЄС за науково-технічним розвитком, рівнем життя народу, культурою побуту і поведінки, а згодом – зайняття достойного місця серед авангардних країн світу. Цю ідею зобов'язаний усвідомити кожен українець. Для втілення її у життя повинно згуртуватися все наше суспільство і докласти максимальних зусиль, а то й піти на певні жертви.

Про можливість реалізації такої національної ідеї за короткий проміжок часу свідчить досвід інших країн. Кожна з них досягала успіхів різними шляхами. Їх досвід необхідно вивчити і опрацювати свій шлях, який вивів би нашу країну в число авангардних країн світу, а нашому народу забезпечив би заможне й високодуховне життя.

Інституціями, які сприяють прискоренню темпів росту економіки, після Другої світової війни стали банки реконструкції та розвитку, які поділяються на всесвітні (Світовий банк), регіональні (Європейський банк реконструкції і розвитку, Європейський інвестиційний банк тощо) та національні, які є у багатьох країнах. Зазвичай, національні банки держава наділяє фінансовими ресурсами (хоч додаткові ресурси вони можуть залучати з грошового ринку). Через це такі банки перебувають поза конкуренцією з комерційними банками, але тісно співробітничать з ними. Свою підтримку розвитку економіки банки реконструкції та розвитку здійснюють шляхом надання субсидій, субвенцій, дотацій, безпроцентних кредитів чи кредитів з пільговими процентними ставками. Все це поєднується з одночасним наданням консультацій та передачею „ноу-хау”.

На рубежі XX і XXI століть в Україні припинилося падіння виробництва і воно стало розвиватися порівняно високими темпами. Тоді і в подальшому вищі органи державної влади України багато разів приймали рішення, націлені на збільшення виробництва інноваційної продукції та перехід від сировинної моделі експорту до експорту наукоємної інноваційної продукції. Основним шляхом до цього проголошувалась реалізація інноваційної моделі розвитку країни, концепція якої була затверджена постановою Верховної Ради України у 1999 р. Однак якихось серйозних зрушень у вирішенні цієї проблеми не відбулося. Попри відсутність в українському суспільстві розвиненої культури інвестування основним гальмом соціально-економічного розвитку країни, а тим більше реалізації інноваційної моделі розвитку, на наш погляд, був і залишається брак фінансових ресурсів.

Перемога над московською ордою створить сприятливі умови для подолання довготривалої економічної кризи в нашій країні. Адже потрібно відбудувати зруйноване війною на новій технологічній основі. І в цьому нам почали допомагати та обіцяють допомагати в майбутньому демократичні країни. Так, Планом відновлення України, який був представлений в липні 2022 р. на [Міжнародній конференції у швейцарському Лугано](#), поміж іншого, передбачено створення в нашій країні власного банку реконструкції та розвитку економіки. Нова фінустанова акумулюватиме кошти, що надходять від донорів та інвесторів, а також як репарації від країни-агресора, і спрямовуватиме їх на проекти з відновлення та на кредитування реального сектора економіки [1]. Правда, реальних кроків щодо створення цього банку поки що не зроблено.

Але й Україна повинна сама докласти зусиль, щоб увійти в число авангардних країн світу. Економічну політику держави слід орієнтувати на розвиток на випередження, а не навздогін за іншими країнами. Досягти цього можна лише шляхом реалізації інноваційної моделі розвитку країни. І не тільки в реальному секторі економіки. Для цього Україна має певні передумови, насамперед талановитий і працелюбний народ. Це підтвердили винаходи українців під час війни, які дивують світ. Винаходів, які б допомогли Україні зайняти певну нішу на міжнародному ринку, й раніше не бракувало. Реалізація багатьох із них на практиці дозволила б задовольнити власні потреби нашої країни та з успіхом експортувати продукцію в інші країни. На жаль, в Україні відсутній механізм тиражування результатів інноваційної діяльності та системна стратегія переходу на інноваційну модель розвитку країни, без чого реалізація зазначеної вище нової національної ідеї неможлива.

Своїм розпорядженням від 1 грудня 1998 р. „Про заходи щодо економічної стабілізації та стимулювання виробництва” Президент України у комплексі досить конкретних заходів доручив Кабінету Міністрів України прискорити разом з НБУ утворення Українського банку реконструкції та розвитку (далі – УБРР). Банк слід було заснувати до 1 лютого 1999 р., оскільки цим розпорядженням уже у 1999 р. намічалось „фінансування цільових інвестиційних програм у формі пільгового довгострокового кредитування через УБРР, а також через уповноважені комерційні банки із залученням на це коштів Державного інноваційного фонду та коштів від приватизації державних підприємств”. Автори цієї статті публікували деякі свої пропозиції щодо заснування та діяльності УБРР [2; 3]. Однак розпорядження глави держави не було виконане, а наші пропозиції до нинішнього часу залишились незатребуваними. Але врешті-решт, в кінці 2003 р. УБРР був заснований, а 19 березня 2004 р. НБУ його зареєстрував зі статутним капіталом 32 млн грн. Основним його завданням було – сприяти соціально-економічному розвитку країни. В багатьох

аспектах його діяльність мала приближатися до діяльності інвестиційних банків. Але заснованому УБРР не були притаманні особливості таких банків інших країн.

Зазвичай банки реконструкції та розвитку створюються на основі окремого закону. УБРР же був заснований на основі Закону України „Про банки і банківську діяльність” як звичайний комерційний банк, а не як спеціальний банк. Він не став державним банком, бо невеличкі пакети акції (0,01% суми статутного капіталу) придбали два керівники установи-засновника – Української державної інноваційної компанії, яка сама була створена на залишках Державного інноваційного фонду. Якщо в інших країнах такі банки фактично завжди є потужними банками національного або навіть міжнародного масштабу, то УБРР був безфіліальним й за масштабами капіталу та діяльності постійно посідав місця в кінці рейтингової таблиці українських банків. Зарубіжні банки реконструкції та розвитку основні доходи отримують від пільгового інвестиційного кредитування, а УБРР свої незначні кошти вкладав у міжбанківські кредити та державні цінні папери. Одним словом, на стан справ в економіці країни він не впливав і покладених на нього завдань так і не виконав. Тому нарешті був проданий компанії з КНР і функціонує під цією ж назвою як маленький і збитковий банк.

Вважаємо, що для реалізації інноваційної моделі розвитку України слід заснувати державний Український банк інноваційного розвитку (УБІР) на основі окремого закону про нього. В статутний капітал УБІР слід передати кошти, передбачені для формування статутного капіталу Державної інноваційної фінансово-кредитної установи, створеної для зміцнення економіки України й для залучення інвестицій та підтримки інноваційної діяльності суб’єктів господарювання. Адже установа функціонує з 2019 р., але помітного впливу на реалізацію інноваційної моделі розвитку країни вона не справляє. Основна причина цього – її фінансова немічність.

Проблемою, яку слід вирішити, засновуючи УБІР, є забезпечення його „довгими грошима”, які будуть йому потрібні для інвестування в інноваційні проекти або для надання довгострокових кредитів на їх реалізацію. При цьому, очевидно, потрібно прийняти й непопулярні рішення. Так, окрім традиційних джерел фінансових ресурсів, зважаючи на нагальну потребу в діяльності УБІР, на формування його інвестиційних і кредитних ресурсів слід спрямувати на засадах примусової позики резервні фонди та частину вільного інвестиційного капіталу суб’єктів господарювання; іноземну валюту, яку фізичні особи в обов’язковому порядку повинні зберігати на депозитах у цьому банку; незаконно виведені за кордон кошти юридичних і фізичних осіб, які слід повернути в Україну.

УБІР повинен тісно співпрацювати з інвестиційними, страховими і фінансовими компаніями, інвестиційними, венчурними та благодійними фондами. Банк може випускати свої облігації, а коли набуде високої довіри, то й власні акції зі збереженням їх контрольного пакета у власності держави. Для реалізації окремих проектів УБІР може створювати консорціуми з комерційними банками.

Доцільно, щоб банк інвестував або кредитував реалізацію інноваційних проектів по всьому інноваційному циклу „наука – техніка – виробництво”. В першу чергу банк зобов’язаний інвестувати чи кредитувати проекти, передбачені державними програмами, та найефективніші ініціативні проекти. Для наукової і технічної експертизи проектів при банку повинна бути створена науково-технічна рада, яка може залучати до своєї роботи відповідних експертів. При УБІР доцільно мати підрозділ, який би вахтовим методом створював виробництва інноваційної продукції до здачі їх „під ключ”, після чого переходив би на інший об’єкт.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Обух В. Навіщо Україні свій банк розвитку та реконструкції URL: <https://ukrinform.ua/rubric-economy/3524426-naviso-ukraini-svij-bank-rekonstrukcii>
2. Український банк реконструкції і розвитку: проблеми створення та діяльності // Урядовий кур’єр. – 1999, 2 грудня. – №226. – С. 6.
3. Лазепка В.І. Чи потрібен Україні банк реконструкції та розвитку? // Банківська справа. – 1999. – №2. – С. 37–39.

Лазепка Валентин Ігорович, кандидат економічних наук, директор ТОВ "ВЕЛЛФІН", Київ. E-mail: lazepkav@gmail.com

Lazepka Valentyn I., candidate of Economic Sciences. Director of WELLFIN LLC. Kyiv. E-mail: lazepkav@gmail.com

Лазепка Ігор Михайлович, кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри банківської справи. Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Київ.
E-mail: lazepkaim006@gmail.com

Lazepka Ihor M., candidate of Economic Sciences, professor of the Department of Banking Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman. Kyiv. E-mail: lazepkaim006@gmail.com